

Panchak-Byaloblotska N., PhD in political sciences, Lecturer of the Higher school of regional economy in Kutno (Poland), doctoral candidate of the Department of political science, Lviv national University named after Ivan Franko (Lviv, Ukraine), E-mail: nadia.panczak@gmail.com

Institutionally-political and constitutionally-legal types of the european parliamentary democracies: the emphasis on the systems of positive and negative parliamentarism.

Abstract. *The European parliamentary democracies (particularly in Western and Central and Eastern Europe) are the countries, for which the high level of acceptance of the rule of law and generally the «primacy» of the law is inherent, resulting in the fact that the principles of institutional, political, constitutional and legal regulation of the formation and functioning of political institutions plays a decisive role. The institutional, political, constitutional and legal spectrum of studying the characteristics of the formation, operation and responsibility of governments' institutions is important in view of the fact that public authorities in European parliamentary democracies are determined with amounts of political and legal norms, customs and traditions, which are in varying degrees established, tested and stereotyped, i.e. varying in their degrees of repetitiveness and institutionalization. Accordingly, the combination of constitutional, legal institutional and political attributes of public authorities in parliamentary democracies is both a theoretically-methodological and empirical perspective, because it in a specific method can facilitate various types of parliamentary democracies. Therefore, the article is dedicated to analysing institutionally-political and constitutionally-legal features and determinants of parliamentary democracies and to allocation such types of them as systems of positive and negative parliamentarism. The researcher argues that parliamentary vote of confidence/investiture is an important factor in the typology of parliamentary democracies and singles out theoretical and methodological features of positive and negative parliamentarism and their examples in Europe.*

Keywords: *parliamentary democracy, vote of confidence/investiture, system of positive parliamentarism, system of negative parliamentarism, Europe.*

УДК 327.7:341.238

Рудік О. О.,

аспірантка кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна), E-mail: alexorudi@ukr.net

ОБУМОВЛЕНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Анотація. *Обумовленість відіграє помітну роль в сучасних міжнародних відносинах, оскільки є інструментом зовнішнього впливу міжнародних фінансових організацій (МФО), військово-політичних блоків та інтеграційних об'єднань. Під впливом обумовленості держави беруть на себе політичні зобов'язання щодо проведення певних реформ та/або дій у визначеному напрямі. Як інструмент впливу обумовленість сформувалась й еволюціонувала в процесі діяльності, створених в повоєнний час МФО (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд). Впродовж свого розвитку обумовленість МФО зазнала як кількісних, так і якісних змін, однак й дотепер вона не має чіткого визначення в положеннях установчих документів або в рішеннях МВФ. З часом, правова невизначеність обумовленості привела до істотного зростання кількості та зміни характеру умов МВФ. Подальший розвиток обумовленості, перетворення її на ефективний та дієвий інструмент впливу в міжнародних відносинах, відбувається у межах політики розширення ЄС.*

Ключові слова: *міжнародні відносини, обумовленість, міжнародні фінансові організації, політика обумовленості МВФ, відповідність вимогам, обумовленість ЄС.*

Постановка проблеми. В сучасній політичній науці під обумовленістю розуміють комплекс наперед обговорених і зафіксованих політичних зобов'язань, виконання яких є передумовою отримання певною країною економічної допомоги, полегшення її боргового тягаря, надання режиму найбільшого сприяння в торгівлі, доступу до субсидованого кредиту або набуття членства в регіональній чи

глобальній організації [1, с. 198]. Спираючись на це визначення можна припустити, що обумовленість відіграє помітну роль в сучасних міжнародних відносинах, оскільки є інструментом впливу міжнародних фінансових організацій (МФО), військово-політичних блоків (наприклад, НАТО) та інтеграційних об'єднань (наприклад, ЄС).

Під впливом обумовленості зазнає суттєвих змін внутрішня і зовнішня політика конкретних держав, які беруть на себе політичні зобов'язання щодо проведення певних реформ та/або дій у визначеному напрямі. Однак, обумовленість МФО часто критикують за низьку ефективність та дієвість, слабкість ініційованих зовні реформ, постійне збільшення кількості та обсягу умов, посягання на національний суверенітет країн-позичальників, неврахування їх політичних, соціально-економічних та культурних особливостей. З огляду на це, дослідження феномену обумовленості є важливим науковим завданням, актуальність якого зростає у міру подальшого розвитку обумовленості ЄС, яка стала ключовим елементом політики розширення Союзу на посткомуністичний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження обумовленості МФО постійно перебуває у сфері наукових інтересів зарубіжних учених, широко коментується експертами в мас-медіа. Серед наукового доробку зарубіжних дослідників можна виділити праці С. Делла, А. Дреера, Р. Ваубеля, Л. Гудер, А. Вуда, Р. Ластри, Р. Бруннінхуса, Б. Мілановича, Дж. Боутона, Е. Дентерса та інших науковців. Учені аналізують сутність, еволюцію та правові засади обумовленості МФО, політику обумовленості Світового банку та МВФ, процес її імплементації та перспективи подальшого розвитку, причини та наслідки обумовленості, сильні та слабкі сторони цього інструменту. Надійним джерелом інформації залишаються документи та публікації МВФ, зокрема аналітичні матеріали. Однак, учені практично не приділяють уваги аналізу взаємозв'язку обумовленості МФО та європейської обумовленості (ЄС), порівняльним дослідженням ефективності та дієвості цих інструментів. В даній статті обумовленість МФО розглядається крізь призму європейської обумовленості, з метою глибшого аналізу цього інструменту ЄС в контексті політики розширення Союзу.

Метою статті є розгляд обумовленості МФО як засобу зовнішнього впливу в сучасних міжнародних відносинах на основі аналізу становлення та розвитку цього інструменту в політиці Світового Банку та Міжнародного валютного фонду.

Виклад основного матеріалу. Сучасні ключові МФО були створені в липні 1944 р. на Валютно-фінансовій конференції ООН в Бреттон-Вудсі (США). Метою Бреттон-Вудської конференції було врегулювання міжнародних валютних і фінансових відносин по завершенню Другої світової війни на основі створення нової міжнародної економічної системи. Частиною цієї новоствореної системи стали дві міжнародні організації: МВФ та Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР або Світовий банк), які сьогодні входять до Групи Світового банку. Світовий банк мав відповідати за фінансування економічного розвитку, а МВФ був створений з метою контролю і сприяння розвитку міжнародного валютного співробітництва та зростанню світової торгівлі.

В результаті попередніх переговорів між британськими та американськими делегаціями (квітень 1944 р.) сторони дійшли згоди в тому, що новостворений фонд має надавати кредити державам-членам лише за умови виконання ними певних умов. Сформульоване в Спільній заяві право на покупку передбачало, що держава-член має право купувати валюту іншого члену МВФ в обмін на свою власну валюту на таких умовах: держава-член має заявити, що платежі, для здійснення яких їй потрібна валюта, узгоджуються з цілями МВФ [7, р. 3]. Однак, між обома делегаціями зберігались принципові відмінності. Американці наполягали на праві МВФ оскаржувати будь-яку покупку валюти державою-членом, якщо вона не була використана відповідно до цілей Фонду, а британці виступали

за безумовне право держави-члена позичати у МВФ значну частину своєї квоти без зайвого нагляду і регламентації.

На підготовчій конференції в Атлантик-Сіті, присвяченій, серед іншого, формуванню статей майбутньої угоди, які стосувались обумовленості кредитування з боку МФВ, американська делегація знову намагалась посилити роль МВФ і послабити роль країн-членів. Однак, запропоновані американцями поправки не були підтримані британською та декількома іншими делегаціями. Представники Великої Британії висловили думку, що негативний вердикт МВФ не має перешкоджати покупці валюти державою-членом. Врешті-решт, американцям не вдалось відстояти свою позицію.

Питання обумовленості на Бреттон-Вудській конференції не обговорювалось. Як зазначає С. Делл, більшість країн, ймовірно, вважали, що британський погляд на обумовленість є панівним і що МВФ не матиме права оскаржувати заяву держави-члена про те, що вона запозичує кошти МВФ для здійснення платежів, які відповідають статтям Угоди про створення МВФ [7, р. 4]. Однак, ці погляди виявилися хибними. В 1947 р. Виконавчий комітет постановив, що за наявності вагомих причин МВФ може поставити під сумнів заяву держави-члена, не дивлячись на законодавчу історію. Це рішення акцентувало увагу на концепції обумовленості, а концепція автоматичного права на отримання коштів МВФ була остаточно відхилена.

Можливо аргументи європейців й були краще обгрунтовані, але Сполучені Штати мали значні фінансові ресурси. Державам-членам МВФ конче необхідно було залучити США як основного джерела кредитів. Саме з цієї причини, була нарешті прийнята американська ідея обумовленості. Принцип обумовленості був ухвалений рішенням Виконавчого комітету МВФ від 13 лютого 1952 р., однак його формально-юридичне закріплення відбулось лише в 1969 р. шляхом внесення Першої поправки в статті Угоди про створення МВФ.

Згідно зі звітом МВФ правова основа обумовленості Фонду складається з трьох рівнів (в порядку убунання важливості) [12, р. 8]. Перший рівень охоплює положення статей Угоди про створення МВФ та спільних рішень Фонду. Другий – складається з рішень Виконавчого комітету щодо окремих держав-членів, які, як правило, приймають форму угод. Третій рівень правової бази обумовленості МВФ базується на ролі персоналу і керівництва Фонду. Важливо зауважити, що персонал і керівництво не мають повноважень затверджувати відповідні угоди. Але персонал відіграє важливу роль в консультуванні керівництва МВФ, яке, у свою чергу, надає Виконавчому комітету рекомендації щодо рішень з фінансування конкретних держав-членів.

Обумовленість, яка не має чіткого визначення в статтях Угоди про створення МВФ або в рішеннях Фонду, на даний час інтерпретується МВФ відповідно до статті V, розділу 3 (а) Угоди про створення МВФ. В пункті (а) розділу, який називається «Умови, які регулюють використання спільних ресурсів Фонду», зазначається: «Фонд приймає правила про використання своїх спільних ресурсів, включаючи політику надання кредитів «стенд-бай» або аналогічні домовленості, а також може прийняти спеціальну політику щодо проблем платіжного балансу, які будуть допомагати державам-членам вирішувати свої проблеми платіжного балансу відповідно до положень цієї Угоди, і які нададуть адекватні гарантії тимчасовому використанню спільних ресурсів Фонду» [2].

З вищевикладеного стає зрозумілим, що обумовленість підтримуваних МВФ програм покликана гарантувати поновлюваний характер коштів Фонду (тобто тимчасове використання спільних ресурсів МВФ). Іншим важливим елементом наведеної статті є те, що купівлі держав-членів мають відповідати положеннями Угоди про створення МВФ. Відповідно до рішення Виконавчого комітету МВФ (березень 1948 р.) ця фраза означає, що купівлі держав-членів мають відповідати

як положеннями статей Угоди про створення МВФ (іншим, ніж в статті I), так і цілям Фонду, вказаним в статті I. [8, р. 80].

Отже, обумовленість МВФ не має чіткого юридичного значення. На думку експертів, саме відсутність правової ясності допомагає зрозуміти, чому кількість і характер умов МВФ з часом істотно виросли [13, р. 168].

Досліджуючи еволюцію обумовленості МВФ, науковці виділяють в цьому процесі декілька ключових періодів: 1944–1979 рр., 1980–2002 рр. та з 2003 р. і до сьогодення моменту. Ці періоди характеризуються прийняттям МВФ важливих рішень щодо обумовленості. Так, в 1979 р. Виконавчий комітет МВФ прийняв рішення щодо використання спільних ресурсів Фонду та домовленостей стосовно кредитів «стенд-бай», відоме як «Керівні принципи обумовленості 1979». В 2002 р., після ретельного аналізу в 2000 р., ці керівні принципи були переглянуті та затверджені як «Керівні принципи обумовленості 2002».

В зазначені періоди обумовленість МВФ зазнала як кількісних, так і якісних змін. Хоча дослідники історичного розвитку МВФ стикаються з певними труднощами, які, серед іншого, викликані непрозорістю формування обумовленості та невизначеністю її правового значення в перші роки діяльності Фонду, деяким ученим вдалося зробити ряд кроків в аналізі обумовленості та причин цього феномену. Так, британський економіст А. Дреєр та його німецький колега Р. Ваубель підрахували кількість обов'язкових умов (критеріїв реалізації) МВФ в період 1950–2002 рр. з розрахунку на одну підтриману Фондом програму [9, р. 24–25]. З результатів підрахунку випливає, що, по-перше, з моменту створення в 1944-му році і по 1959-й рік використання фінансових ресурсів Фонду не супроводжувалось жодними обов'язковими умовами; по-друге, спостерігається тенденція до зростання кількості умов МВФ з 2 в 1959 р. до 7,7 в 1979 р. Автори зазначають, що з плином часу обумовленість МВФ поступово посилювалась і стала невіддільною складовою загальної процедури надання коштів Фонду: якщо в 1952–1973 рр. підтримана Фондом програма містила в середньому 4 обов'язкові умови, то в 1974–1982 рр. кількість умов зросла до 7-ми в одній програмі; по-третє, в період 1969–1973 рр. відбувся розрив тенденції: кількість умов зменшилась з 6-ти до 5-ти; нарешті, максимальна кількість умов – 9,1 – була досягнута в 2002 р.

Незважаючи на те, що до 1959 р. більшість механізмів кредитування Фонду не містили обов'язкових умов, найпершим випадком застосування обумовленості стало включення певних умов МВФ в домовленість стосовно кредитів «стенд-бай» з Перу в 1954 р. Головною умовою в цій домовленості було те, що Перу довелося пообіцяти не змінювати свою політику інтервенцій на валютному ринку. МВФ вважав, що в Перу наявні засоби підтримки стабільного і стійкого обмінного курсу і тому цій країні довелося пообіцяти продовжувати це робити, щоб забезпечити отримання кредитів Фонду [3, р. 557–558]. Два роки потому, в 1956 р., у межах угоди з Чилі був запроваджений ще один аспект обумовленості МВФ – поетапність залучення коштів Фонду, тобто виплата їх певними траншами [4, р. 19]. Домовленість «стенд-бай» з Парагваем в 1957 р. містила «кляузулу виконання», в якій говорилося, що невиконання певних критеріїв ефективності (загалом чотирьох) автоматично призведе до тимчасового призупинення прав за позичення [3, р. 557–558]. Домовленість з Португалією (1958 р.) також містила обов'язкові критерії ефективності (наприклад, щодо «кредитної стелі»), а для Гаїті в 1959 р. було розроблено навіть ширше коло умов політики, що згодом привело до подальшого удосконалення критеріїв ефективності. Рік потому, в 1960 р., критерії ефективності стали вже стандартною рисою практично всіх угод «стенд-бай» щодо отримання верхніх кредитних траншів [7, р. 11].

З часом, форми обумовленості набули також огляди (ходу реалізації) програми. Перший огляд програми було включено в текст домовленості «стенд-бай» з Бразилією в 1958 р. Після створення механізму розширеного кредитування МВФ

(EFF) в 1974 р. огляд програми став серйозною умовою для подальшої купівлі валюти в межах домовленості. Типова домовленість у межах механізму розширеного кредитування тривала протягом трьох років. Держава-член, яка хотіла позичити кошти у межах EFF, повинна була в кінці першого (другого) року подати на розгляд МВФ план напрямів політики і заходів, яким вона буде слідувати під час другого (третього) року домовленості. Після запровадження EFF умови МВФ стають дедалі детальнішими. Тепер ведуться переговори не лише щодо цілей, а й щодо детальних умов, що стосуються конкретних інструментів, за допомогою яких будуть досягнуті ці цілі [4, р. 20].

Крім кількісного зростання, обумовленість МВФ з часом зазнала й суттєвих якісних змін. Аналізуючи пакет обумовленості МВФ у випадку з Парагваєм (1957 р.), який надалі став прецедентом в політиці Фонду, науковці звертають увагу на запропоновані МВФ програмні заходи в сферах курсової, грошово-кредитної і фіскальної політик. Згідно з Л. Гудер, для виконання своєї головної місії, а саме – вирішення проблеми дефіциту платіжного балансу, обумовленість МВФ, як правило, передбачає жорстку економію бюджетних коштів (скорочення державних послуг і підвищення податків), жорстку грошово-кредитну політику (підвищення процентних ставок і зменшення створення кредиту), а також жорстку курсову політику (девальвація національної валюти) [11, р. 125].

Хоча дослідники політики обумовленості МВФ вказують на складність проведення ретельного аналізу якісного розвитку обумовленості Фонду в період 1944–1979 рр. (тобто до прийняття «Керівних принципів обумовленості 1979») [4, р. 17], згаданому вже науковцю А. Дресру вдалось скласти певне уявлення про зміст і характер умов МВФ за період 1964–1978 рр. [10, р. 51]. Так, в 1964–1969 рр. дуже популярними були умови МВФ в сферах грошово-кредитної політики (наприклад, цільові показники стану валютних резервів) та податково-бюджетної політики (наприклад, реформа податкової системи або податкової бази). Крім того, Фонд висував умови, які стосувались зменшення цінових диспропорцій. Зустрічались також вимоги МВФ щодо скорочення дефіциту поточного рахунку за допомогою заходів, спрямованих на заміщення імпорту і стимулювання експорту. В період 1969–1978 рр. обумовленість охопила й інші сфери. В програми МВФ почали включати вимоги щодо обмеження заробітних плат, скорочення кількості державних службовців, встановлення стелі поточних державних витрат, обмеження капітальних витрат, скорочення трансфертів і субсидій, збільшення податків. Вперше домовленості держав-членів з МВФ стосувались й інтересів кредиторів: в програми почали включати вимогу скорочення зовнішніх платежів [4, р. 21].

Сьогодні обумовленість є центральним елементом кредитування на основі політики, оскільки саме вона пов'язує фінансову підтримку з боку донорів з проведенням реформ, які є ключовими для економічного та соціального розвитку країни-позичальниці. Типовий меморандум МВФ, який започатковує кредитування програми стабілізації, визначає її як домовленість з країною-позичальницею щодо проведення нею структурних реформ в період від трьох до п'яти років за фінансової підтримки і технічної допомоги Фонду [6].

Кредитування програми структурних реформ починається з узгодження МВФ та країною-позичальницею напрямів та змісту необхідних реформ. Потім Фонд надає фінансування за умови здійснення конкретних реформ. Такий підхід покликаний надати гарантії обом сторонам: МВФ отримує від уряду країни-позичальниці запевнення у тому, що реформи будуть якісно і своєчасно імплементовані, а країна-позичальниця твердо знає, що у разі дотримання вимог, вона отримає доступ до фінансових ресурсів Фонду. Таким чином, обумовленість МВФ також включає в себе моніторинг досягнення країною цілей реформування.

У контексті вищесказаного, стає цілком зрозумілим чому обумовленість викликає так багато гарячих дебатів серед країн-позичальниць, особливо тих,

що розвиваються. Експерти стверджують, що під час оцінювання наслідків обумовленості та кредитування МВФ структурних реформ досить важко розробити належні показники та ув'язати певні результати з конкретними заходами, особливо через те, що кредитні ресурси Фонду часто становить лише невелику частину наявних урядових ресурсів. Для того, щоб правильно інтерпретувати результати, наслідки програм структурної перебудови мають бути відокремлені від важких економічних умов, що спонукали до проведення реформ. Також доцільно розрізняти кредитування програм структурних реформ Світового банку та зусилля зі структурних реформ, підтримані МВФ, міжнародними банками розвитку та іншими інститутами. Методологічні проблеми поглиблюються складністю розрізнення і відокремлення наслідків різних заходів програми структурних реформ для різних суспільних груп.

Оцінки обумовленості МВФ є неоднозначними. Критичні зауваження зазвичай стосуються таких сфер:

1. Ефективність та забезпечення виконання. Традиційна *ex ante* обумовленість розглядається як невдалий інструмент просування реформ та сприяння економічному зростанню, тобто такий, що є марним і потенційно небезпечним [5]. Дієвість обумовленості суттєво знижується через існуючі труднощі в здійсненні контролю за дотриманням вимог Фонду, а також заохочення донорів продовжувати виділення коштів, незважаючи на недостатність зусиль урядів, спрямованих на реформування. Оскільки країни-позичальники взагалі не розглядають загрозу утримання Фондом виділених раніше коштів як реальну загрозу, вони не завжди належним чином ставляться до виконання зобов'язань, взятих на себе у межах домовленостей з МВФ. Крім того, на дієвість обумовленості також негативно впливає залучення донорів до оборонного кредитування, тобто надання країнам нових кредитів для погашення старих, незалежно від наявності або успішності реформ.

2. Стійкість. Критики обумовленості ставлять під сумнів стійкість ініційованих зовні реформ. Досить багато аналітиків стверджує, що після завершення фінансування, підтриманих Фондом програм структурної перебудови, часто відбувається зворотній рух або від проведення реформ взагалі відмовляються.

3. Процес. Обумовленість часто розглядається як посягання МВФ на суверенітет країн-позичальників. Деякі критики ставлять під сумнів легітимність таких МФО як Світовий банк і МВФ, характеризуючи їх як невиборні та недостатньо представницькі органи, які, тим не менш, змушують країни-позичальники приймати політику, що суперечить їх національним інтересам. Крім того, існують побоювання, що домовленості про обумовленість є результатом непрозорих дискусій між невеликими групами урядовців і представників Світового банку або МВФ, який досягається без участі всіх зацікавлених сторін, включаючи громадянське суспільство.

4. Зміст. Критики політики МВФ припускають, що основною проблемою є не сама обумовленість, а її зміст. З цієї точки зору, умови МВФ, які базуються на передовій практиці та сучасних досягненнях теорії, часто формулюються без об'єктивного аналізу їх реальної економічної ефективності, а також без урахування політичних, соціальних, культурних та екологічних особливостей і обмежень кожної конкретної країни-позичальника [15]. Кредитування на основі політики, таким чином, розглядається як служниця нібито злякисного «Вашингтонського консенсусу» (рекомендований наприкінці ХХ ст. МВФ та Світовим Банком вид макроекономічної політики, який слід застосовувати в країнах, що зазнають фінансово-економічної кризи). Деякі науковці, наприклад, задаються питанням – чому незважаючи на численні кредити МВФ та програми структурної перебудови рівень доходу на душу населення на Африканському континенті залишається на тому ж рівні, що й 20 років тому [14].

5. Збільшення кількості та обсягу умов. Критики також стверджують, що МВФ надто захоплюється дріб'язковою опікою країн-одержувачів кредитів, висуваючи вимоги, які часто є занадто численними, надмірно деталізованими та інтрузивними. Зростає кількість умов, які охоплюють дедалі більшу кількість напрямів державної політики, але центральний елемент програм реформ залишається незмінним [15]. Існує також побоювання, що число умов об'єктивно збільшуватиметься, оскільки все більше двосторонніх донорів переходять від проектного кредитування до кредитування на основі політики в тих сферах, де у них є інтерес, включаючи захист прав людини, боротьбу з корупцією та розбудову соціального капіталу.

Висновки. Таким чином, обумовленість пов'язує процес схвалення програми надання кредиту МВФ або її продовження з процесом прийняття та імплементації конкретних заходів у сфері економічної політики країною, яка отримує фінансування Фонду. Обумовленість є комплексним зводом напрямів державної політики та процедур, якому держави-члени МВФ або Світового банку погоджуються слідувати як умові використання ними фінансових ресурсів МВФ або Світового банку (доступ до нових кредитів, реструктуризація або скорочення боргу тощо). Обумовленість посідає центральне місце в програмах кредитування на основі політичних рішень МВФ та Світового банку, яке надається лише за умови повного виконання державою-позичальником встановлених критеріїв ефективності. Зазвичай, обумовленість виражається у вигляді кількісних або структурних критеріїв ефективності, грошово-кредитних або податково-бюджетних показників, покликаних забезпечити використання ресурсів МВФ або Світового банку відповідно до цілей кредитної угоди. Обумовленість МВФ, як правило, передбачає заходи жорсткої бюджетної економії (скорочення державних послуг та підвищення податків) та девальвації національної валюти з метою виконання своєї головної місії: подолання дефіциту платіжного балансу.

Логіка обумовленості має бути оцінена з двох різних поглядів. Обумовленість надає МВФ або Світовому банку можливість спрямувати свою фінансову допомогу на конкретні цілі. Ефективність цієї допомоги значно зростає завдяки певним умовам донорів, що супроводжують процес її отримання. Крім того, обумовленість може убезпечити уряд-боржник від певних ризиків морального порядку (недобросовісна поведінка) завдяки наданню йому конкретних політичних інструментів для проведення низки непопулярних реформ, що за інших умов було би політично нездійсненним. Отже, для непопулярних реформаторських урядів, які прагнуть кардинально змінити економічну політику країни, обумовленість МВФ та Світового банку є вагомим політичним чинником на користь укладення угод з цими МФО.

Обумовленість як інструмент впливу в міжнародних відносинах, сформувалась й еволюціонувала в процесі діяльності, створених в повоєнний час МФО, найвідомішим з яких є Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ). Подальший розвиток обумовленості, перетворення її на ефективний та дієвий інструмент зовнішнього впливу, відбувається сьогодні у межах політики розширення ЄС. Надання перспективи членства посткомуністичним країнам Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) сприяло формуванню нового методу розширення ЄС, однією з характерних рис якого стала політична обумовленість. Ухвалені на саміті ЄС в Копенгагені (1993 р.) критерії вступу, надали ЄС можливість безпрецедентного впливу на країни-кандидати, що привело до визначних трансформаційних перетворень на посткомуністичному просторі.

З огляду на зазначене вище, важливим науковим завданням є дослідження феномену обумовленості, зокрема ЄС, прогнозування напрямів її подальшого розвитку, у тому числі з урахуванням змін як у глобальному, так і європейському політичному ландшафті. Аналіз переваг і недоліків обумовленості МФО, її впливу на політику певних країн, сприятиме кращому розумінню обумовленості ЄС,

яка перетворилась на визначальний фактор сучасних двосторонніх відносин не лише між Союзом та країнами-кандидатами і потенційними кандидатами, а також і країнами, які визначили європейську інтеграцію як стратегічний пріоритет своєї зовнішньої політики.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Рудік Н. М. Політична обумовленість // Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. – Львів: «Новий світ – 2000», 2015. – 492 с.
2. Articles of Agreement of the International Monetary Fund, April 2016. – URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/index.htm> (Accessed 9.12.2016)
3. Boughton J. M. Silent Revolution: the International Monetary Fund, 1979–1989. – Washington, DC: International Monetary Fund, 2001. – 1111 p. – URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2001/> (Accessed 9.12.2016)
4. Brunninkhuis R. The IMF and its conditionality: an overview of the evolution of the IMF policy conditions and an inquiry into its causes. – URL: <http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=199495> (Accessed 9.12.2016)
5. Collier P. The Failure of Conditionality // Perspectives on Aid and Development / Edited by Catherine Gwin and Joan Nelson. – Washington, DC: Overseas Development Council, 1997. – 108 p.
6. Conditionality Revisited. Concepts, Experiences, and Lessons / Edited by Stefan Koeberle, Harold Bedoya, Peter Silarsky, and Gero Verheyen. – Washington, DC : The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2005. – 294 p.
7. Dell S. On being grandmotherly: The evolution of IMF conditionality // Essays in International Finance, 1981, № 144, 48 p. – URL: https://www.princeton.edu/~ies/IES_Essays/E144.pdf (Accessed 9.12.2016)
8. Denters E. Law and Policy of IMF Conditionality. – Den Haag: Kluwer Law International, 1996. – 308 p.
9. Dreher A., Vaubel R. The causes and consequences of IMF conditionality // Emerging Markets Finance and Trade, 2004, 40, № 3, P. 1–37. – URL: <http://econwpa.repec.org/eps/if/papers/0309/0309004.pdf> (Accessed 9.12.2016)
10. Dreher A. The development and implementation of IMF and World Bank conditionality // HWWA Discussion Paper, 2002, № 165–66 p. – URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=333960 (Accessed 9.12.2016)
11. Guder L. F. IMF and World Bank conditionality and concessional development financing // Griffin's View on International and Comparative Law, 2005, Volume 6, № 2, P. 114–135. – URL: http://www.rechten.vu.nl/en/Images/6-2_-_IMF_and_World_Bank_tcm248-46116.pdf (Accessed 9.12.2016)
12. IMF Conditionality in Fund-Supported Programs – Policy Issues, February 16, 2001. – Access mode : www.imf.org/external/np/pdr/cond/2001/eng/policy/021601.pdf (Accessed 9.12.2016)
13. Lastra R. M. IMF conditionality // Journal of International Banking Regulation, 2002, 4, №. 2, P. 167–182.
14. Milanovic B. The Two Faces of Globalization: Against Globalization as We Know It // World Development, 2003, Vol. 31(4), P. 667–683.
15. Wood A., Lockwood M. The «Perestroika of Aid»? New Perspectives on Conditionality. – Bretton Woods Project, Washington, DC, 1999. – URL: <http://www.brettonwoodsproject.org/topic/governance/poa2.pdf> (Accessed 9.12.2016)

REFERENCES:

1. Rudik N. M. Politychna obumovlenist [Political conditionality] // Suchasna politychna leksyka: entsykloped. slovnyk-dovidnyk / [I. Ya. Vdovychyn, L. Ya. Uhryn, H. V. Shypunov ta in.]; za nauk. red. Khomy N. M. – Lviv: «Novyi svit – 2000», 2015. – 492 s.
2. Articles of Agreement of the International Monetary Fund, April 2016. – URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/index.htm> (Accessed 9.12.2016)
3. Boughton J. M. Silent Revolution: the International Monetary Fund, 1979–1989. – Washington, DC: International Monetary Fund, 2001. – 1111 p. – URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2001/> (Accessed 9.12.2016)
4. Brunninkhuis R. The IMF and its conditionality: an overview of the evolution of the IMF policy conditions and an inquiry into its causes. – URL: <http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=199495> (Accessed 9.12.2016)

cgi?fid=199495 (Accessed 9.12.2016)

5. Collier P. The Failure of Conditionality // Perspectives on Aid and Development / Edited by Catherine Gwin and Joan Nelson. – Washington, DC: Overseas Development Council, 1997. – 108 p.

6. Conditionality Revisited. Concepts, Experiences, and Lessons / Edited by Stefan Koeberle, Harold Bedoya, Peter Silarsky, and Gero Verheyen. – Washington, DC : The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2005. – 294 p.

7. Dell S. On being grandmotherly: The evolution of IMF conditionality // Essays in International Finance, 1981, № 144, 48 p. – URL: https://www.princeton.edu/~ies/IES_Essays/E144.pdf (Accessed 9.12.2016)

8. Denters E. Law and Policy of IMF Conditionality. – Den Haag: Kluwer Law International, 1996. – 308 p.

9. Dreher A., Vaubel R. The causes and consequences of IMF conditionality // Emerging Markets Finance and Trade, 2004, 40, № 3, P. 1–37. – URL: <http://econwpa.repec.org/eps/if/papers/0309/0309004.pdf> (Accessed 9.12.2016)

10. Dreher A. The development and implementation of IMF and World Bank conditionality // HWWA Discussion Paper, 2002, № 165–66 p. – URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=333960 (Accessed 9.12.2016)

11. Guder L. F. IMF and World Bank conditionality and concessional development financing // Griffin's View on International and Comparative Law, 2005, Volume 6, № 2, P. 114–135. – URL: http://www.rechten.vu.nl/en/Images/6-2_-_IMF_and_World_Bank_tcm248-46116.pdf (Accessed 9.12.2016)

12. IMF Conditionality in Fund-Supported Programs – Policy Issues, February 16, 2001. – Access mode : www.imf.org/external/np/pdr/cond/2001/eng/policy/021601.pdf (Accessed 9.12.2016)

13. Lastra R. M. IMF conditionality // Journal of International Banking Regulation, 2002, 4, №. 2, P. 167–182.

14. Milanovic B. The Two Faces of Globalization: Against Globalization as We Know It // World Development, 2003, Vol. 31(4), P. 667–683.

15. Wood A., Lockwood M. The «Perestroika of Aid»? New Perspectives on Conditionality. – Bretton Woods Project, Washington, DC, 1999. – URL: <http://www.brettonwoodsproject.org/topic/governance/poa2.pdf> (Accessed 9.12.2016)

Рудик А. А., аспирантка кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (Днепр, Україна), E-mail: alexorudi@ukr.net

Обусловленность международных финансовых организаций как инструмент влияния в современных международных отношениях.

Аннотация. Обусловленность играет заметную роль в современных международных отношениях, поскольку является инструментом внешнего влияния международных финансовых организаций (МФО), военно-политических блоков и интеграционных объединений. Под влиянием обусловленности государства берут на себя политические обязательства по проведению определенных реформ и/или действиям в заданном направлении. В качестве инструмента влияния обусловленность сформировалась и эволюционировала в процессе деятельности, созданных в послевоенное время МФО (Всемирный банк, Международный валютный фонд). В течение своего развития обусловленность МФО претерпела как количественные, так и качественные изменения, однако до сих пор она не имеет четкого определения в положениях учредительных документов или решениях МВФ. Со временем, правовая неопределенность обусловленности привела к существованию росту количества и изменению характера условий МВФ. Дальнейшее развитие обусловленности, превращение ее в эффективный и действенный инструмент влияния в международных отношениях, происходит в рамках политики расширения ЕС.

Ключевые слова: международные отношения, обусловленность, международные финансовые организации, политика обусловленности МВФ, соответствие требованиям, обусловленность ЕС.

Rudik O., postgraduate student, Department of international relations Dnipropetrovsk national University Oles Honchar (Dnipro, Ukraine), E-mail: alexorudi@ukr.net

Conditionality of the International Financial Institutions as an instrument for influence in contemporary international relations.

Abstract. *The purpose of the article is to consider of IFIs conditionality as a mean of external influence in contemporary international relations by analysis of formation and development of this instrument in the World Bank and the IMF policies. Relevance of the research is due to conditionality role, which is an instrument of external influence of IFI, military-political alliances, and integration associations in contemporary international relations. The study used scientific works of foreign scientists and documents and analytical materials of the IMF.*

Conditionality as an instrument of influence in international relations formed and evolved in the process of the IFIs (World Bank, IMF) performance, which were created after the Second World War. The key periods of conditionality evolution are 1944–1979, 1980–2002, and since 2003 and currently, during which the instrument has undergone some qualitative and quantitative changes. In 1979 the IMF Executive Committee approved the conditionality guidelines that were revised in 2002. However, conditionality is not clearly defined in the provisions of the Articles of Agreement or any IMF decisions. Fund rather loosely interprets its content according to Article V of the Articles of Agreement, which determines the conditions governing use of general resources of the IMF. Over time, this legal uncertainty of the conditionality has led to a significant increase in the number and nature of the IMF's conditions.

Critiques of MFIs conditionality generally apply to such problems: poor performance and effectiveness, weakness and instability of externally initiated reforms, proliferation of conditions, and infringement of national sovereignty of borrowing countries. Although the IMF conditions mostly are based on best practices and theoretical findings, they often do not take into account political, social, cultural, and environmental features and limitations.

Further development of conditionality, its transformation into an efficient and effective tool of external influence, goes on within EU enlargement policy. Adoption of the Copenhagen accession criteria allows EU an unprecedented opportunity to exert influence over the candidate and potential candidate countries, which led to outstanding transformations in post-communist space. Considering the above, an important research objective is to study the phenomenon of conditionality, in particular EU conditionality, forecasting trends for its further development, including taking into account changes in both global and European political landscapes.

Keywords: *international relations, conditionality, International financial institutions, policy of IMF conditionality, compliance, EU conditionality.*

УДК 327(339.924+332.122)

Рустамова Парвана Тельман кизи,
аспирантка

Львовського національного університету імені І. Франка
(Львов, Україна), E-mail: PeriRustamova865@gmail.com

АЗЕРБАЙДЖАН И РОССИЯ – СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПАРТНЕРСТВО И КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН

Аннотация. *В данной статье рассматриваются двусторонние отношения между Азербайджаном и Россией в Каспийском регионе. Представлен обзор энергетической политики, основные интересы России в регионе. Также рассматриваются различные проблемы, связанные с увеличением иностранных инвестиций в новые независимые прикаспийские государства, статусом Каспийского моря и раздела поверхности Каспийского моря на национальные секторы. Рассмотрены вопросы безопасности, экономические и политические проблемы, с которыми сталкивается регион. Значительный запас природных ресурсов Каспийского региона постепенно приобретает все большее значение и роль Азербайджана начинает занимать важное место в списке российских внешнеполитических приоритетов. Нынешнее состояние российско-азербайджанских отношений наглядно демонстрирует постоянный поиск для взаимовыгодного сотрудничества и новых путей укрепления стратегического партнерства между двумя странами.*

Ключевые слова: *Азербайджано-российские отношения, Каспийское море,*